

A SZOCIÁLISPROBLÉMA-MEGOLDÁS ÉS AZ EMPÁTIA KAPCSOLATA SERDÜLŐK KÖRÉBEN

Gáspár Csaba *, Kasik László **

* SZTE TTIK Matematika szak

** SZTE Neveléstudományi Intézet; SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport

Kulcsszavak: problémamegoldás; empátia; 12–18 évesek

Nemzetközi szinten is kevés kutatás foglalkozik a szociálisprobléma-megoldás és az empátia serdülőkori jellemzőivel, ugyanakkor számos problémamegoldást fejlesztő program tapasztalata az, hogy annak sikeressége nagymértékben függ az empátia jellemzőitől. Kutatásunk célja a problémamegoldás és az empátia kapcsolatának feltárása volt 12, 15 és 18 évesek (N=167) körében.

A szociálisprobléma-megoldás jellemzőit (pozitív és negatív orientáció, racionalitás, impulzivitás, elkerülés) a *D’Zurilla, Nezu és Maydeu-Olivares* (2002) által kidolgozott kérdőív rövid változatával (SPSI-R, *Kasik, Nagy és Fúzy*, 2009), az empátia sajátosságait (fantázia, nézőpont-felvétel/-váltás, empátiás törődés, személyes distressz) a Davis-féle (1980) kérdőívvel (IRI, *Rózsa*, é. n.) vizsgáltuk. A mérőeszközök megbízhatósági mutatói megfelelőek (Cronbach- α : SPSI-R: 0,73–0,79; IRI: 0,69–0,70). Több külföldi vizsgálat (pl. *Siu és Shek*, 2005) az empátiás törődés és a nézőpont-felvétel/-váltás összevont faktorát javasolja, ennek megfelelően az adatokat a háromfaktoros modell alapján is elemeztük.

A felmérés eredményei alapján a 12 éves diákokra a pozitív orientáció, míg a 15 és a 18 évesekre a negatív orientáció és az elkerülés jellemzőbb. Nemi különbségek – feltehetően az életkori részminták alacsony elemszáma miatt – életkoronként nem, csak a teljes mintán azonosíthatók: az impulzivitás és a negatív orientáció a lányokra, míg a racionalitás és az elkerülés a fiúkra jellemzőbb (mindez megegyezik korábbi, nagyobb mintán végzett hazai felméréseink eredményeivel). Az empátia esetében életkori eltérések csak a háromfaktoros struktúra mentén mutathatók ki: a nézőpont-felvétel/-váltás és az empátiás törődés együttes faktorán magasabb értéket értek el a 18 évesek, mint a fiatalabbak. A teljes mintán a lányokat jobban jellemzi az empátiás törődés és a személyes distressz, mint a fiúkat. A szociálisprobléma-megoldás és az empátia összefüggését életkoronként korrelációelemzéssel és regresszióanalízissel tártuk fel. A nézőpont-felvétel/-váltás a pozitív orientáció és a racionalitás faktorral áll pozitív kapcsolatban mindegyik életkorban, illetve a 18 éveseknél a negatív orientációra a személyes distressz jobban hat, mint a fiatalabbak körében. A racionalitásra 12 és 15 éves korban, az elkerülésre 18 éves korban egyaránt a nézőpont-felvétel/-váltás hat leginkább.

Az eredmények fontos információkat nyújtanak a problémamegoldás és az empátia vizsgált összetevőinek kapcsolatáról, egy részét a jövőben felhasználjuk segítő-fejlesztő programok kidolgozásakor. Az adatok további vizsgálatok szükségességét is jelzik, például fontos lesz az empátia más összetevőinek és eszközzel való mérése, illetve az önjellemzés mellett külső értékelők (pl. szülő, pedagógus) bevonása.